

Гита Минкова за „12+3“ и свободата на словото

K kultura.bg/web/гита-минкова-за-123-и-свободата-на-сло/

25.02.2019 13:54

Гита Минкова

Преди 30 години в България за първи път прозвучава сигналът на превърналото се впоследствие знаково за промените в страната радиопредаване „12+3“ (повече за този забележителен момент може да прочетете на специално подготвения сайт за случая. Днес, във времето на фалшивите новини и драстичния спад на авторитета на журналистическата професия, тази годишнина ни дава повод да си поговорим със създателите и първите водещи на предаването – Йордан Лозанов, Чавдар Стефанов, Георги Папакочев, Петко Георгиев, Галина Спасова, Гита Минкова, за съдбата на журналистиката не само в България, за причините и проблемите, довели до сегашното ѝ състояние, но заедно с това и за онова време на ентузиазъм и надежди, когато дори пушекът от кремиковските комини ни се струваше свободен. Въпросите, които зададохме към всекиго, са еднакви: идеята е не само да видим дали в мисленето си бившите вече колеги са се раздалечили един от друг, но и да се срещнем с различни гледни точки спрямо въпийущи за журналистиката въпроси. Като защо все повече колеги се съгласяват да обслужват партийни централи и политически доктрини, защо усещането за свобода на медиите в България е толкова далеч от желаното, защо все повече предавания се подвеждат по фалшиви новини и конспиративни спекулации... „12+3“ беше добър пример

за това как в качествената журналистика подобни неща не се допускат, питането днес е защо вече се допускат, а актьорите на журналистическата професия правят така, че тя вече не е чак дотам качествена. Вторият разговор, който публикуваме, е с **Гита Минкова**. Въпросите зададе **Митко Новков**.

Със свободата на словото винаги може да се злоупотреби

***Гита Минкова** е родена в София. Учи в някогашното 8-мо училище, намиращо се на ул. „Иван Шишман“. Завършва английска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Повече от 10 години пее в дамския квартет „ДО РЕ МИ ФА“, с който са работели Милчо Левиев и Вили Казасян. Тя е сред създателите на програма „Хоризонт“, авторка и водеща на предаването за култура „Радио ЛИК“. Водеща на новините в програмата след смяната на говорителите с журналисти. Редакторка и водеща на предаването „12+3“. Завеждаща отдел „Култура“ във в. „Демокрация“ през 1996 г., след това зам.-главен редактор на „Хоризонт“. Професионалният ѝ път преминава и като кореспондентка в Москва, Будапеща, Скопие, Загреб. Нейна е книгата „Репортажи в минало време“.*

От нещата, които разказвате за предаването „12+3“ в началните му години, излиза, че то по някакъв начин е инкубатор на свободната журналистика в България. Инкубатор обаче, появил се преди 10 ноември. Как всъщност е било възможно това?

Какъв ти инкубатор?!... Стаята на третия етаж на стария радиодом бих оприличила с енергийно поле, събрало пориви, надежди, идеи; сплотило умения, заразило ни със свободна мисъл, разкрепостило израза ни, въодушевило ни да направим неправомото... С тази енергия увличахме слушателите, колегите, политиците. Живеехме винаги обградени от много гости на екипа в малката стая, вратата стоеше все отворена. Тази силна енергия ни мотивираше и окриляше. Ние работехме, не учехме другите. Който прихващаше, ставаше необходим. Не успяваха мнозина. Защо е можело да се роди подобно предаване преди демократичните промени? Времето на несвободата у нас се усложняваше с напредъка на Запада. На нашите еднопартийни лидери започнаха да им се привиждат сателитните антени на покривите и чрез тях – мощното проникване на антикомунистическата идеология. Нужни им бяха нови радио и телевизионни форми за привличане на младежта. Имаше пленуми по този повод и открити партийни събрания. Това, че през 70-те години бе създаден „Хоризонт“, макар и цензуриран, но с нови радиоформи по подобие на западните, ободри донякъде журналистическото ни чувство. Вече имавме опита на живите новинарски и магазинни предавания, развили бяхме репортерството, заехме местата на говорителите пред микрофона, следващата крачка беше да освободим словото – най-важната, съдбовната, непостижимата докрай. Именно тя постави на изпитание съществуването на този екип. Наша крачка обаче, не на ръководството. От едната страна, успяващи журналисти, дали пълен простор на освободената мисъл, от другата – уплашени ръководители, изпускащи юздите на

обязденото от идеологията на комунизма радио. Няколко години след промените работехме на ръба – между усилието да защитим това, което правехме, и забележките и обвиненията, отявляването, цензурирането, до наказанията, уволненията и моята оставка.

Идеите за гласност, за перестройка доколко повлияха върху концепцията и направата на предаването? Имаше ли въздействие от тогавашния СССР например – спомням си колко беше популярно предаването „Взгляд“ – наистина телевизионно, но сякаш с доста сходни нагласи като българското „12+3“?

Не мисля, че тогава екипът е търсил примери от съветската среда. При всички случаи бяхме по-напреднали в радиоформите, а „Взгляд“ беше „опит за летене“ на съветска територия, с нейните изпитания, проблеми и надежди... Професионален, но нееднозначен, управляем. Аз чувствах стремежите на нашия екип по-високи и по-трайни, с бъдеще в самата програма „Хоризонт“. Годишите на „перестройката“ бяха едно събуждане на системата и опит за отлагане на истинското преобръщане. Това се виждаше отчетливо в редиците на нашите объркани политици. Преживях голямата вълна на смяната на системата в Унгария. На живо видях обединяването в партии на дисидентите през 1988 г., разпускането на Варшавския договор, изтеглянето на съветската армия, отварянето на границата на Запад, пропускането на бягащите от Източна Германия немци. На живо видени, но на живо непредадени от мен. От София ми нареждаха: „Без технологически подробности“. Любопитно ми е и до днес чия беше тази покъртителна фраза...

Зная, че на този въпрос може да се отговори и дълго, и кратко, но все пак: дали пък не точно политическото – бих казал, главната прицеленост на „12+3“, не направи така, че то да се превърне в журналистическия феномен, който е? И в този смисъл разбиването му, разнебитването му, ако щете, да е било неминуемо, бидейки толкова тясно свързано тъкмо с политическото, с политиката?

В онези години изживяхме нагъсто всички вълни на политическото време. Журналистиката е посредник, тя се изявява на територията на събитията. Как ще ги разгърне в ефира е друг въпрос – на професионално умение, талант, знание, морал... Екипът на „12+3“ преобрази три мъртви часа на програмата. Беше готов да я прекъсне при спешна новина на мига. Благодарение на екипното начало имахме готовност за първи коментар не само от страната. Музиката звучеше заедно със своите автори, изпълнители и музикални редактори, свикнали с нашия микрофон. Стаята на третия етаж в старата сграда не беше просто редакцията, а средище на съмишленици, които са се отдали на професионалната кауза. А нашият политически смисъл беше свободата на словото – най-плашещото в онези времена. Светът се беше вторачил в буквално рухващата политическа система, как в нашия екип да не преминава възбудата на времето, как да не ни завладява надеждата, че ще постигнем свободата на мнение?

Продължавам в тази посока и ще ме извините за неудобния въпрос: не се ли оказа в някакъв момент, че вместо да търчиш след политическото и неговите мимолетни персонални проявления, без да знаеш какви ще са реакциите на тези мимолетности – понякога доброжелателни, но сякаш по-скоро зловредни, е по-удобно, по-престижно и дори по-лесно и финансово осигурено да се напусне журналистиката за сметка на други позиции – експертни, но отново въртящи се около властовото?

Човек сам за себе си решава. Не виждам сред съекипниците си пориви към позиции и тогава, и сега. Уважавам личните каузи, а предпочитам общите. Мисля, че българите по-трудно отстояват тях...

И не е ли тъкмо това – прехвърлянето от едното поле в другото, в основата на днешното лесно служене на една или друга политическа сила, на една или друга идеологическа доктрина? Прочее, Бурдийо говори, че всъщност журналисти, социолози, политолози и политици са актьори от едно поле, съвсем не действащи лица от различни сцени на обществената реалност. Струва ми се вярно на мен, а на вас?

Полетата за изява в едно общество са много, удовлетворение, даже щастие е да си намериш своето – във всички времена и системи. Разбира се, че може да се философства за взаимодействието им, но това е друг разговор.

Та в тази връзка: не е ли журналистиката – въпреки биенето ѝ в гърдите, идеологически обагрена независимо в каква посока ще е тази идеология – дали лайфстайл, дали путинизация, дали либерална или националистическа? И тази да е причината (по-скоро осъзнаването на това като истина) в основата на толкова нароилите се напоследък (че и отпреди това) партийни телевизии? Не се ли превърнаха медиите точно поради необходимостта от един, нека го наречем така, „амвонен“ глас в нещо, на което широката публика не вярва и съответно търси алтернативата им в социалните мрежи? И тъкмо тази предпоставка на „глас от олтара“ да е дълбоката – може би скрита, може би не докрай видима, а за някои дори невидима, база на т.нар. „фалшиви новини“?

На последните два въпроса предпочитам да отговоря общо: журналистиката е едно от професионалните полета. Тя е част от обществото и се развива по негов образ и подобие. Практикуват я хора с различни убеждения – въпрос на политическа култура, професионална етика и морал, както и уважение към демократичните правила е как ще изявиш себе си и може ли да обединиш повече хора, за да създадеш общност в полза и на останалите. Колкото хора, толкова и нагласи, толкова и фактори, които създават затруднения в нормалното общуване. Новите технологии ни поставят нови изпитания. От една страна, възникват изключителни възможности да обменяме информация, да се чуваме и виждаме отвсякъде. От друга – по решителен начин намалява до минимум

присъствието ни на живо (дори ми е неприятно да го назовавам така), усещането на физическата ни близост. Според мен, без да го търсим, се дехуманизираме. Технологичното и биологичното вървят редом. Какво да говорим за телевизии и радио, при положение, че има социални мрежи, които се роят и трудно овладяват в рамки разумното, стойностното?

Със свободата на словото винаги може да се злоупотреби и налагането на никакви граници рискува да бъде прието като ограничение – за всеки по своему. За споменатите във въпроса журналисти, политици, политолози тази свобода по презумпция е възможност за противопоставяне, обмяна на идеи и виждания в помощ на най-добрите за обществото и отделния човек решения. Само че в тази възможност да дебатираш и отстояваш позиции лесно може да те подведе изкушението да изопачиш новината, да преиначиш фактите, да извадиш от контекста фразата – често срещано не само у нас. Така фалшиви новини се приплъзват в освободеното слово, къде умело – къде грубо, но винаги с манипулативна цел, за налагане на идеологии – по поръчка или направо от първо лице. Някога, в тоталитарния режим манипулациите бяха мащабни лъжи като „победилният социализъм“, идващата „окончателна победа на комунизма“, дори нашата България окачествиха като „народно-демократична република“, само дето ни бяха прибрали на съхранение международните паспорти. И изведнъж Тодор Живков взе, че нарече в последното си слово социализма „недоносче“. Сега част от манипулираните тогава изливат на воля емоциите си и превръщат в хазарт измислиците си (политически включително). Това посегателство върху свободното слово и съзнанието ни обаче не се лекува с цензура. Само сериозни институции, правдив и убедителен човешки говор, влиятелни образци още от ранната училищна възраст могат да наместват в ума и сърцето ни нормалността на истинските ценности. Друг е въпросът, че аудио-визуализираната вселена в джоба е противникът ни в тази мисия и той, изглежда обезличава нашите усилия.

Международен фестивал на идеите за Европа: от 8 до 16 април в „Червената къща“, Института „Сервантес“ и Софийския университет: лекции, дебати, изложби. Програмата – тук.

Мюзикълът „Коса“, пресъздаден от студентите от клуб „Бродуей“ към Американския университет в България, ще бъде показан на 6 април, събота, в Общинския драматичен театър в Кюстендил от 19.30 ч.; на 8 април в Театър София, с две представления от 17 и 20.30 ч.; на 9 април в Бургас, в Дома на нефтохимика, от 19.30 ч. и на 11 април във Варненската опера от 19 ч.

Изложба на група „Градът“ – 31 години по-късно, в Галерия Академия. До 23 април.

Вечер с Анна Томова-Синтова: на 7 април, неделя, в Софийската опера. От 18 часа се открива изложбата „55 години живот на сцената“, ще бъде показан филмът „Звездни мигове с Анна Томова-Синтова“, а оперната певица ще се срещне с публиката.

Изложба „Милко Божков в ХГ и после“ в галерия „Дебют“ на Художествената гимназия в София. Откриването е на 8 април, понеделник, от 18 часа.

